

19 291

Parlementaire Assemblée van de NAVO

Nr. 33

VERSLAG VAN DE JAARLIJKSE ZITTING 2003

Vastgesteld 24 december 2003

De Parlementaire Assemblée van de NAVO heeft van 7 tot en met 11 november 2003 in Orlando (Florida, VS) haar jaarlijkse zitting gehouden. Aan de zitting namen naast delegaties uit de negentien NAVO-lidstaten ook geassocieerde delegaties (zonder stemrecht) uit Albanië, Armenië, Bulgarije, Estland, Finland, Kroatië, Letland, Litouwen, Macedonië, Kroatië, Oekraïne, Oostenrijk, Roemenië, Rusland, Slovenië, Slowakije, Zweden en Zwitserland deel; en voorts waarnemers uit Bosnië-Herzegovina, Japan en het Europees Parlement. De Nederlandse delegatie naar deze zitting bestond voor zoveel de Eerste Kamer betreft uit de leden Van Gennip (CDA, voorzitter van de delegatie), Hoekzema (VVD) en Kox (SP), en voor zover de Tweede Kamer betreft uit de leden Brinkel, Eurlings, Kortenhorst, Van Winsen (allen CDA), Blom, Koenders (beiden PvdA) en Wilders (VVD).

Het programma van de zitting was als volgt:

- vrijdag 7 november: vergaderingen van de griffiers van de delegaties en van het NATOPA-Russian Federal Assembly Parliamentary Standing Committee.
- zaterdag 8 november: vergaderingen van de Commissie voor de Civiele Dimensie van Veiligheid, de Commissie voor Defensie en Veiligheid, de Commissie voor Economie en Veiligheid en de Politieke Commissie.
- zondag 9 november: vergaderingen van de Commissie voor de Civiele Dimensie van Veiligheid, de Commissie voor Defensie en Veiligheid, de Politieke Commissie en de Commissie voor Wetenschap en Technologie
- maandag 10 november: vergadering van het Standing Committee van de assemblee. 's Middags excursie naar het Kennedy Space Center, aangeboden door de gastheren.
- dinsdag 11 november: plenaire vergadering.

Algemene Commissies (general committees)

Hieronder worden de rapporten, die in de vergaderingen van de algemene commissies aan de orde zijn geweest, en de gastsprekers vermeld. Met * aangeduide documenten zijn in het Engels beschikbaar bij de griffie voor de interparlementaire betrekkingen.

Commissie voor de civiele dimensie van veiligheid

- a) Civil Protection, a General Overview*. Algemeen rapporteur: mevrouw Wohlleben (Duitsland).
- b) Organized Crime – Drug and Human Trafficking in Europe*. Rapporteur: mevrouw Boutin (Frankrijk).
- c) Protecting Civilians against Terrorism within the new NATO Military Concept for Defence*. Rapporteur: de heer Roman (Roemenië);
- d) een ontwerp-resolutie over Trafficking in Human beings.

Gastsprekers waren:

- de heer Paulison, Director of the Preparedness Division of the Emergency Preparedness & Response Directorate, Federal Emergency Management Unit, US Department of Homeland Security, over The Lessons of 9/11 for Improving Civil protection in the United States;
- de heer Raffanello, Special Agent in Charge, Miami Division, Drug Enforcement Agency, over trends in American Drug Trafficking;
- de heer O'Brien, Principal, The Albright Group, over The Situation in Kosovo and the new agenda for SRSG Harri Holkeri;
- de heer Hofmann, President, Advisory Committee on the Framework Convention for the protection of National Minorities van de Raad van Europa, over protection of national minorities in the Baltic states in the light of the Council of Europe Framework Convention for the protection of National Minorities;
- de heer Rubin, Director of Studies at New York University's Center on International Cooperation, over NATO in Afghanistan: Security, State Building, and the Fight against Terrorism.

Commissie voor defensie en veiligheid

- a) The Iraqi Crisis and its Impact on the Alliance*. Algemeen Rapporteur: de heer Lellouche (Frankrijk);
- b) Invited NATO Members' Progress on Military Reforms*. Rapporteur : de heer Price (Canada) ;
- c) Reform of NATO Command Structure and the NATO Response Force*. Rapporteur : de heer Miranda Calha (Portugal) ;
- d) Progress in the War against Terrorism*. Co-Rapporteurs: de heren Shimkus (Verenigde Staten) en Muñoz-Alonso (Spanje);
- e) Een ontwerp-resolutie over Allied operations in Iraq.

Gastsprekers waren:

- Generaal Myers, Chairman of the Joint chiefs of Staff van de VS, over transforming NATO;
- de heer Brzezinski, Deputy Assistant Secretary of Defense for Policy over the US Vision on the Future of Iraq;
- de heer Murdock, Senior Fellow, Center for Strategic and International Studies, over Changes in the US Overseas Force Posture.

Commissie voor Economie en Veiligheid

- a) Economic Development through the Lens of Security*. Algemeen Rapporteur: mevrouw **Van Gennip**;

- b) The Russian Economy under President Putin*. Rapporteur: de heer Cohen (Verenigd Koninkrijk);
- c) From Doha to Cancun: Economic Development and the Transatlantic Trade Relationship*. Co-Rapporteurs: de heren Tanner (Verenigde Staten) en Gapes (Verenigd Koninkrijk);
- d) The impact of narcotraffic from Afghanistan and its danger for Europe*. Rapporteur: de heer Voitenko (Rusland);
- e) Een ontwerp-resolutie over economic development and security.

Gastspreekers waren:

- de heer Panagariya, Professor of economics and Co-director, Center for International Economics, University of Maryland, over Miracles and Debacles: Do free trade sceptics have a case?
- de heer Williamson, Senior Research Fellow at the Institute for International Economics in Washington, over Economic Development and the relevance of the «Washington Consensus».

Politieke commissie

- a) Tackling Iraq – Questions and Implications for the Alliance*. Algemeen rapporteur: de heer **Koenders**;
- b) Alliance Partnerships: Projecting Stability beyond NATO Borders*. Rapporteur: de heer Minniti (Italië);
- c) Strengthening transatlantic Security Co-operation and Europe's Contribution to the Alliance*. Rapporteur: de heer Lamers (Duitsland);
- d) Een ontwerp-resolutie over Rebuilding transatlantic confidence after the war in Iraq.

Gastspreekers waren:

- de heer Treverton, Senior Policy Analyst, RAND, over Beyond Iraq: US-European Co-operation in the war on Terrorism;
- de heer Perkovich, Vice-president for studies, Carnegie Endowment for International peace, over Tackling Rogue States;
- de heer Burns, permanent vertegenwoordiger van de Verenigde Staten bij de NAVO, over NATO Transformation;
- de heer Hulsman, research fellow, The Heritage Foundation, over How to repair the transatlantic Rift: the Cherry-Picking of Issues.

Commissie voor Wetenschap en Technologie

- a) Non-proliferation in the 21st Century: A Transatlantic Agenda*. Algemeen rapporteur: mevrouw Riera (Spanje);
- b) Weapons in Space and Global Security *. Rapporteur: de heer Ibrügger (Duitsland);
- c) Een ontwerp-resolutie over Non-proliferation in the 21st Century.

Gastspreekers waren:

- Admiraal Ellis, Bevelhebber van het US Strategic Command, over US Military Operations in Space;
- de heer Gormley, Center for Nonproliferation Studies, Monterey Institute, Washington DC, over The Proliferation of Un-manned Aerial Vehicles (UAV's);
- de heer Mowry, President of Arianespace Inc, Washington DC, over aerospace programmes.

Standing Committee

Het committee heeft de secretaris-generaal van de assemblee, de heer Lunn (Verenigd Koninkrijk), m.i.v. van 1 januari 2004 voor een termijn van vier jaar herbenoemd.

Plenaire vergadering

De vergadering is geopend door de voorzitter van de assemblee, de heer **Bereuter** (VS). Hij zei onder meer dat de NAVO naar zijn mening een rol dient te spelen in Irak; zo de NAVO al niet de leiding over de gehele militaire operatie in Irak op zich zou moeten nemen, dan tenminste over de Poolse sector, wanneer de termijn van de inzet van de Poolse eenheid afloopt. De heer Bereuter zei verder dat de Europese Unie zich moet voorbereiden op een leidende rol bij vredesmissies in Europa, zoals in Bosnië en Kosovo. Het is essentieel dat de NAVO dé transatlantische veiligheidsorganisatie blijft en dat welke Europese component dan ook die rol niet nog eens gaat overdoen. Spreker was bezorgd over de ontwerpgrondwet van de Europese Unie, die een bepaling inzake wederzijdse bijstand bevat. Dit zou de taak van de NAVO kunnen dupliceren.

De vergadering is toegesproken door de gouverneur van Florida, de heer Bush, en de secretaris-generaal van de NAVO, Lord Robertson of Port Ellen. **Lord Robertson** wilde in zijn laatste toespraak tot de NAVO-assemblee als secretaris-generaal aangeven wat er gedaan is en wat nog gedaan moet worden. Het bondgenootschap verkeert in goede vorm, zei hij, het is aangepast en hervormd. Het is niet *out of business* gegaan, maar *out of area*. Er is een stevige basis gelegd om de uitdagingen van de 21ste eeuw het hoofd te kunnen bieden. Toch is de agenda van jaren 90, de totstandkoming van *a Europe whole, free and at peace*, niet verlaten. Twee van de belangrijkste thema's van de topconferentie in Praag vorig jaar november hadden direct met de voltooiing van dit belangrijke voornemen te maken.

Het eerste thema was uitbreiding. Volgend jaar treden zeven nieuwe lidstaten tot de NAVO toe, de grootste uitbreiding ooit, waarmee veiligheid en stabiliteit in nieuwe democratieën van de Baltische tot de Zwarte Zee worden ondersteund. Het tweede thema was partnerschappen. Van Vancouver via Dublin, Skopje, Baku, Kiev, Moskou en Tashkent tot Vladivostok werken inmiddels 46 landen samen in de grootste permanente coalitie ter wereld.

Dat waren onderwerpen van de agenda van vóór 11 september 2001, een datum die de veiligheidsomgeving diepgaand heeft veranderd. Een nieuwe agenda van apocalyptisch terrorisme, massavernietigingswapens en schurkenstaten, zag het licht in het puin van de Twin Towers in New York. De NAVO antwoordde onmiddellijk. De vantoepassingverklaring van artikel 5 zette veronderstellingen uit de tijd van de Koude Oorlog, van de Nieuwe Wereld die de Oude te hulp snelt, op zijn kop. NAVO-AWACS-vliegtuigen verschenen boven Amerikaanse steden, NAVO-troepen pakte netwerken van Al Qaida op de Balkan aan, NAVO-schepen beveiligden de scheepvaart op de Middellandse Zee. En een langdurige bijna theologische ruzie over de rol van de NAVO buiten het verdragsgebied was op 11 september beëindigd. Alle 19 NAVO-lidstaten waren nu van mening dat dreigingen, waar ze ook vandaan komen, het hoofd geboden moeten kunnen worden.

Bij de topconferentie in Praag zijn nieuwe missies naar voren gekomen die een centrale plaats innemen bij de transformatie van de Alliantie, zoals het verdedigen tegen terrorisme en massavernietigingswapens. De oorlog tegen Irak heeft geen spaak in het wiel gestoken. Afgelopen zomer nam de NAVO de *International Security Assistance Force* (ISAF) in de hoofdstad van Afghanistan, Kabul, over. Tevens werd ondersteuning verleend aan Polen en Spanje bij de formatie van een multinationale stabilisatiedivisie in Irak. Thans staan we op het punt om de ISAF buiten Kabul te laten optreden.

Tegelijkertijd met deze uitbreiding van de NAVO-missies heeft er een transformatie plaatsgevonden in het vermogen missies succesvol te doen verlopen. 11 september 2001 gaf weerklank aan het mantra van Lord Robertson van *capabilities, capabilities, capabilities* (vermogens, enz.). In Praag is besloten tot een uitgebreid moderniseringsprogramma: de *NATO Response Force*, gestroomlijnde commandostructuren en een compleet vernieuwd hoofdkwartier, een nieuw *NATO Transformation Command* in Norfolk, Virginia, en een pakket van *capability commitments* om de tekorten in Europa en Canada, van intensieve airlift en lucht tankers tot precisiewapens, lucht- en grondsurveillance en de verdediging tegen massavernietigingswapens, aan te pakken.

«Praag» was niet het volledige antwoord op het transatlantische tekort aan vermogens; het was wel een grote stap in de goede richting. Maar hier eindigt de taak niet. Er blijven uitdagingen, waarvan de heer Robertson drie voorbeelden gaf.

- Afghanistan moet een succes worden. Indien wij hier niet in slagen, dan zullen wij allemaal met Afghanistan worden geconfronteerd. Wat nog erger is: aan de geloofwaardigheid van de NAVO, met dat van iedere NAVO-partner, zal afbreuk worden gedaan.
- De tweede uitdaging ligt in het bereiken van een aanzienlijke grotere inzetbaarheid van de Europese strijdkrachten. Er zijn 1,4 miljoen soldaten in dienst in de 18 NAVO-landen buiten de VS, plus nog eens ongeveer een miljoen reservisten. Maar met 55 000 soldaten die thans zijn ingezet op multinationale missies zeggen de meeste landen dat ze zwaar belast zijn en verder niets kunnen doen. Hierdoor ontstaat het risico van tekortschieten bij de operaties die aan de gang zijn en van niet in staat zijn om op adequate wijze met nieuwe crises of uitdagingen om te gaan.

Sommige landen kennen nog (grond)wettelijke beperkingen wat betreft de gebieden waar hun strijdkrachten ingezet kunnen worden. Dan zijn er landen die nog niet over de *capabilities* beschikken om hun troepen elders in te zetten en ze op die plekken te bevoorraden. Weer andere landen beweren dat zij zich dat niet kunnen veroorloven, en hun regeringen weigeren de zaak voor te leggen aan de desbetreffende parlementen.

- De derde uitdaging is er in gelegen het strategische partnerschap tussen de NAVO en de EU tot een succes te maken. Een van de grootste successen voor de heer Robertson was de overeenstemming die eerder dit jaar werd bereikt over de zogenaamde Berlijn-Plus regeling, waarin is vastgelegd dat de EU bij militaire operaties gebruik mag maken van de middelen waarover de NAVO beschikt.

Tenslotte heeft de heer Robertson zijn dank aan de assemblee uitgesproken voor de steun die hij steeds heeft ondervonden. Hij vroeg de aanwezigen zijn opvolger, de heer De Hoop Scheffer, op dezelfde wijze te steunen.

De secretaris-generaal heeft vervolgens vragen uit de vergadering beantwoord. Na afloop daarvan heeft de voorzitter van de assemblee op zijn beurt de heer Robertson bedankt. Diens toespraken waren steeds gekenmerkt door openhartigheid en goedgemutsheid.

De vergadering heeft een minuut stilte in acht genomen vanwege 11 november, in de Verenigde Staten Veteran's Day en in verschillende Europese landen een dag waarop gevallen worden herdacht.

De vergadering is toegesproken door de *Assistant to the President* (van de VS) *for Homeland Security*, generaal **Gordon**. Deze merkte onder meer op dat Amerika eerder met oorlog geconfronteerd was geweest; nu met een oorlog tegen terreur. Op elke oorlog kan een offensief en een defensief antwoord worden gegeven. Het offensieve antwoord tegen de terreur bestond onder meer uit de oorlog in Afghanistan, waar de terroristen hun thuisbasis hebben verloren. Een overwinning op Al Qaida betekent nog niet het einde van de oorlog; de radicale islam blijft een gevaar. Kleine groepen, die moeilijk op te sporen zijn, zullen actief blijven. In deze oorlog werken de VS en Europa samen, en is voor de NAVO een rol weggelegd. Wat de defensieve elementen betreft: de doelen die tegen terroristen beschermd moeten worden, zijn veelal burgers of andere civiele doelen. Als gevolg van de genomen maatregelen zijn de Amerikanen nu veiliger en beter voorbereid dan ooit. Het gaat er allereerst om aanslagen te voorkomen, vervolgens om bescherming tegen aanslagen te bieden, en tenslotte om hulp te bieden waar dat nodig is. De FBI wordt hervormd van een apparaat dat optreedt nadat er iets is gebeurd tot een instrument ter voorkoming van terreur. Tot preventie hoort ook beveiliging van communicatie en van de grenzen. Daarbij wordt evenwicht tussen veiligheid en vrijheid nagestreefd.

Generaal Gordon heeft vervolgens vragen uit de vergadering beantwoord. De heer **Kox** heeft opgemerkt dat in de strijd tegen terreur maatregelen zijn genomen die voor sommigen een ernstige vrijheidsbeperking betekenen. Mensen afkomstig uit het Midden-Oosten of met een islamitische achtergrond worden anders behandeld dan diegenen met bij voorbeeld een Europese achtergrond. Een dergelijke discriminatie is niet aanvaardbaar.

In zijn antwoord erkende generaal Gordon dat punt. De genomen maatregelen waren nodig als bescherming van de veiligheid binnen de grenzen van de Verenigde Staten. Hij herhaalde te streven naar een evenwicht van veiligheid en vrijheid. Het ging er om te weten wie het land binnen komt. Spreker meende dat het opslaan van biometrische gegevens geen vrijheidsbeperking is.

De vergadering is vervolgens toegesproken door de heer **Grossman**, *Under Secretary of State for Political Affairs* van de Verenigde Staten. Over het Europees Veiligheids- en Defensiebeleid zei hij dat de VS de waarde van meer Europese samenwerking onderkennen. Dat blijkt ook uit de Berlijn-Plus afspraken, waarin die samenwerking en die van Europa en de VS nader vorm is gegeven. Sinds maart van dit jaar echter wordt gesproken over een eigen hoofdkwartier in Europa. Dat zou een verkeerde ontwikkeling zijn. De afspraken van Berlijn-Plus moeten leidraad blijven, en planning moet in NAVO-verband plaatsvinden. De NAVO moet een voorrangspositie behouden in de Europese veiligheidsstructuur. Veiligheid is ondeelbaar.

De heer Grossman heeft er nog aan herinnerd dat president Bush de totstandkoming voorstaat van een levensvatbare onafhankelijke Palestijnse staat naast Israël. Voorwaarde is wel dat van Palestijnse kant effectief wordt opgetreden tegen terreurgroepen. In het internationale gebeuren is ook voor de Verenigde Naties een rol weggelegd. Maar bij de VN moet nog veel hervormd worden. Immers, hoe is het mogelijk dat een land als Libië voorzitter kan zijn van de commissie voor de mensenrechten, vroeg de heer Grossman zich af.

De vergadering heeft de ontwerp-resoluties* van de Commissies besproken. Zij hebben betrekking op:

- Trafficking in Human beings, voorgelegd door de Commissie voor de civiele dimensie van veiligheid;
- Economic development and security, voorgelegd door de Commissie voor Economie en Veiligheid;
- Rebuilding transatlantic confidence after the war in Iraq, voorgelegd door de Politieke commissie;
- Non-proliferation in the 21st Century, voorgelegd door de Commissie voor Wetenschap en Technologie;
- Allied operations in Iraq, voorgelegd door de Commissie voor defensie en veiligheid.

De ontwerp-resoluties zijn geamendeerd en aangenomen. De heer **Kox** heeft tegen de door de Commissie voor defensie en veiligheid en de Politieke commissie voorgelegde ontwerp-resoluties gestemd.

De penningmeester, de heer **Ibrügger** (Duitsland) heeft verslag gedaan over het financiële beleid over het afgelopen jaar. De vergadering heeft daarmee ingestemd en heeft de begroting voor 2004 goedgekeurd.

De voorzitter van de assemblee, de heer Bereuter (Verenigde Staten), de vier vice-voorzitters, de heren Lellouche (Frankrijk), Pastusiak (Polen), Tanner (Verenigde Staten) en Forcieri (Italië), en de penningmeester, de heer Ibrügger (Duitsland), zijn allen herkozen.

De vergadering heeft amendementen op het reglement van orde en op het financiële reglement goedgekeurd. Tenslotte is de vergadering toegesproken door de voorzitters van de Assemblee van de West-Europese Unie, de heer Glesener, en de OVSE-assemblee, de heer George.

Uit de commissies

Hieronder worden enkele inleidingen, gehouden in vergaderingen van de commissies, weergegeven.

1. Afghanistan

In de Commissie voor de civiele dimensie van veiligheid heeft de heer **Rubin**, director of Studies at New York University's Center on International Cooperation, gesproken over de NAVO in Afghanistan: veiligheid, *state building* en de strijd tegen terrorisme. Hij zei dat in de akkoorden van Bonn, die tot de vorming van de huidige regering van het land hebben geleid, demobilisering en ontwapening waren overeengekomen. Daartoe is het nog niet gekomen. Naar de mening van de Pasjtoenen is de macht in handen van een criminele groep Tadjieken, die door de VS en de VN worden ondersteund. Veel van de lokale bestuurders in het gebied waar de Pasjtoenen leven, zijn wreed en corrupt en hebben banden met de *Northern Alliance*. Gewone Afghanen, die uitzien naar veiligheid en vrijheid, zijn in toenemende mate sceptisch over de beloften van de internationale gemeenschap over democratie en wederopbouw. De belangrijkste oorzaak van de problemen op het gebied van veiligheid en politiek in het land is het feit dat ISAF (*International Security Assistance Force*) de belangrijkste haar in Bonn toegekende taak, het beëindigen van de overheersing van Kabul door militias, niet heeft uitgevoerd. Wel is in augustus de bevelvoering en coördinatie van ISAF overgegaan naar de NAVO.

Toch is het nog niet te laat om maatregelen te nemen die de kwetsbare positie van de regering-Karzai ondersteunen. De meeste Afghanen willen dat de regering-Karzai haar doelstellingen realiseert, maar een groeiende minderheid is tot de conclusie gekomen dat het alternatief voor het

bestuur door krijgsheren, die de steun van de VS hebben, de Taliban is. Steeds meer mensen zullen voor de Taliban kiezen. Krijgsheren voelen zich aangemoedigd door wat zij als zwakheid van de internationale gemeenschap zien, en ze zijn er mee doorgestaan zich meester te maken van de macht, met opium te handelen, en het land te plunderen.

In Pakistan and Afghanistan werft de Taliban openlijk recruten. Tenzij de internationale strijdmacht, die thans in Afghanistan de orde tracht te bewaren, de milities ontwapent en veiligheid afdwingt, zou de Taliban kunnen terugkeren. In Pakistan heeft de Taliban bases gevestigd, waar het bestuur van de provincies die aan Afghanistan grenzen en mogelijk ook sommige delen van het leger, hen ondersteunen. Zij gaan in Quetta en andere steden openlijk te werk, wat in strijd is met de bewering van de regering van Pakistan dat het land inzake Afghanistan de VS steunt.

Een blijk van vastberadenheid van de internationale gemeenschap, die niet tot open oorlogvoering of taai verzet maar tot onderhandelingen leidt, is dringend nodig, aldus de heer Rubin.

2. Omgang met schurkenstaten (Rogue States)

In de Politieke Commissie heeft de heer Perkovich, Vice-president for studies, Carnegie Endowment for International peace, gesproken over de vraag hoe om te gaan met schurkenstaten.

1. De heer Perkovich stelde dat de term «schurkenstaat» (*rogue state*) geen precieze aanduiding is. Hij vroeg wat het gedrag of de intentie achter de benaming «schurkenstaat» is, die niet-schurkenstaten andere plegen op te leggen.
 - Wordt hiermee bedoeld het gedrag en de dreiging om agressie uit te oefenen tegen een andere natie, of om diens zelfstandigheid en territoriale integriteit te schenden? Zo ja, was Irak na 1991 een schurkenstaat? Is Iran het thans? Noord Korea? China? Togo? De VS?
 - Is een schurkenstaat een staat die gewelddadige onderdrukking van tegenstanders voorstaat? Per definitie zou Iran dan kunnen worden beschouwd als een schurkenstaat op grond van het feit dat het de Hezbollah, Hamas en de Islamitische Jihad steunt. Rwanda zou ervoor in aanmerking komen op grond van de activiteiten van dat land in Kongo. Rusland zou als zodanig beschouwd kunnen worden vanwege zijn houding tegenover Georgië en omgekeerd. Saudi-Arabië heeft gewelddadige groepen gesteund in Tsjetsjenië, Pakistan en elders. Pakistan komt in aanmerking vanwege de steun die het verleent aan separatisten en aanhangers van de Jihad in Kashmir.
 - Wordt met schurkenstaat een staat bedoeld die chemische, biologische en/of nucleaire wapens in handen probeert te krijgen en daarbij in strijd met internationale verdragen handelt?

Het definiëren en bestempelen als een dreiging die het gebruik van de term «schurkenstaten» inhoudt, is een subjectieve handeling; er wordt een oordeel uitgesproken.

Indien wij willen voorkomen dat iedere willekeurige staat de taak op zich neemt van onderzoeker, rechter en aanklager, dienen de vooraanstaande leden van de internationale gemeenschap actiever en meer resoluut te werk te gaan om tot gezamenlijke definities en overwegingen wat betreft dreiging te komen.

2. Elke dreiging is anders. Handhavers van internationale vrede en veiligheid – of het nu één staat is of een collectief zoals de NAVO of de VN Veiligheidsraad – dienen te beschikken over strategieën die betrekking hebben op de zaak in kwestie.

De heer Perkovich noemde Iran en Noord-Korea als voorbeeld. Iran ontkent dat het bezig is nucleaire wapens te ontwikkelen, ondanks bewijs dat dit wel zo is. Noord-Korea verklaart nadrukkelijk dat het over nucleaire wapens beschikt hoewel het bewijs hiervan onduidelijk is.

De politiek in Iran is levendig, er zijn grote tegenstellingen tussen elites en instellingen. Veel Iraniërs, met name jongeren, willen dat hun land meer geïntegreerd wordt in de internationale gemeenschap; anderen prefereren isolatie. Noord-Korea daarentegen is volledig geïsoleerd. De politiek is daar niet levendig, noch bestaan er politieke partijen die maatschappelijke stromingen bundelen. Een kleine elite beheerst politiek en economie terwijl het volk geen weet heeft van het vele dat de wereld te bieden heeft.

De manier waarop de internationale gemeenschap zich opstelt tegenover Iran kan invloed hebben op de ontwikkeling van de politieke dynamiek daar. Bijvoorbeeld een aanval op de nucleaire faciliteiten waarover Iran beschikt, zou het nationalisme en de positie van de *hardliners* kunnen versterken. De Revolutionaire Garde en andere radicale groeperingen zouden zo'n aanval zelfs toejuichen. Politiek-economische isolatie van Iran zou de ontevredenheid jegens de leiders kunnen aanwakkeren.

Noord-Korea mag zich dan gedragen als een gecentraliseerde actor en de tactieken die het aanwendt zijn wellicht rationeel. Maar de leiders van Noord-Korea zijn veel minder aanspreekbaar op de gevolgen van hun handelingen.

De Iraniërs zijn zich bewust van hetgeen er in de wereld om hen heen gebeurt. Ze zijn uitermate gevoelig voor het meten met twee maten en de miskennis van het aanzien waar zij recht op menen te hebben vanwege de Perzische beschaving. Zij nemen vooral het meten met twee maten door de VS and andere landen ten aanzien van Israël en Iran waar.

Er kan druk op Iran worden uitgeoefend door te dreigen buitenlandse investeringen, die het land zeer nodig heeft, te blokkeren. Maar de economische invloed zou wel eens beperkt kunnen zijn aangezien diegenen die een verbod op de olie-export uit Iran opleggen zelf de gevolgen daarvan ondervinden. Noord-Korea heeft geen noemenswaardige export die men zou kunnen verbieden. Echter, noch Zuid-Korea, noch de VS, noch China is bereid om de last te dragen die uit een instorting van Noord-Korea zou voortvloeien. Tevens is het onduidelijk welk leiderschap op het huidige in Noord-Korea zou volgen indien men een instorting van dat land zou weten te bereiken.

De vraag is gerechtvaardigd of de VS of enig ander land over een strategie en de middelen beschikt om te waarborgen dat er tijdens een verandering van regime in Noord-Korea adequate controle zou kunnen worden uitgevoerd op nucleair materiaal inclusief mogelijke nucleaire wapens. Met andere woorden, een instorting van dat land zou proliferatie kunnen bevorderen in plaats van bemoeilijken.

Het vergelijken van bepaalde kenmerken van Iran en Noord-Korea leidt tot de conclusie dat zeer verschillende strategieën nodig zijn om deze landen aan te pakken. Het samenbrengen van Irak, Iran en Noord-Korea in één «As van het Kwaad», zoals de Amerikaanse regering eerder deed, is dan ook vervangen door een meer onderscheidende aanpak.

3. Indien sommige leiders van uitzonderlijk machtige staten de neiging hebben om het vermogen van hun staat, de in hun ogen belangrijkste problemen op te lossen en hun oplossingen aan anderen op te dringen, te overdrijven, dan zal deze neiging versterkt worden wanneer anderen zich weinig inspanning getroosten aan de oplossing van die problemen bij te dragen. Met andere woorden: de Verenigde Staten heeft zich geroepen gevoeld om het initiatief te nemen in de strijd tegen Irak, Iran en Noord Korea, deels omdat het van mening was dat anders de dreigingen verder zouden toenemen. Waar anderen niet bereid waren te handelen, had de VS geen andere keuze dan het voortouw te nemen. En nu het dat heeft gedaan, moet het ook een eigen richting kunnen bepalen.

Dit betekent niet dat de VS verstandig heeft gehandeld of dat andere, meer gezamenlijke strategieën niet effectiever zouden zijn geweest. Het betekent dat anderen verantwoordelijk zijn voor hun gebrek aan leiderschap in het onderkennen van dreigingen of het afkeuren er van. In dit opzicht is het leiderschap dat China onlangs toonde ten aanzien van Noord-Korea bemoedigend, net als het leiderschap van het Verenigd Koninkrijk, Frankrijk en Duitsland wat betreft Iran.

Irak, Iran en Noord-Korea zijn niet de enige staten die schurkachtig gedrag tentoonspreiden. Andere landen, met name de NAVO-staten, moeten liever vroeger dan later leiderschap tonen wat betreft het ontwikkelen van strategieën om gevaren in te dammen of af te wenden. De heer Perkovich noemde de volgende mogelijke toekomstige dreigingen.

- De belangstelling van Libië voor het verkrijgen van nucleaire, chemische of biologische wapens zou kunnen toenemen, zeker indien de pogingen om de nucleaire activiteiten van Iran een halt toe te roepen, niet succesvol zijn;
 - De ontwikkelingen in Saudi-Arabië zouden kunnen leiden tot scenario's die destabiliserend zijn en door middel van een internationale ingreep ingedamd zouden moeten worden;
 - De meest acute situatie is die van Pakistan, een staat die met veel problemen kampt, over nucleaire wapens en splijtbaar materiaal beschikt en terroristische netwerken herbergt. Indien de situatie in Pakistan uit de hand zou lopen of een gevaarlijke richting zou inslaan, zal dit voor de VS een te groot probleem zijn om het alleen aan te pakken. De uitdaging van Pakistan is zo enorm en onheilspellend dat de NAVO, inclusief de VS, reeds nu mogelijke ontwikkelingen en de wijze waarop daarmee moet worden omgegaan, zou moeten overwegen. In sommige opzichten is dit een natuurlijke uitbreiding van de rol die de NAVO al speelt in Afghanistan.
4. De potentiële dreiging die uitgaat van instabiele en agressieve staten die proberen massavernietigingswapens in hun bezit te krijgen, zijn van dien aard dat een overweging van de mogelijkheden tot preventieve actie om zulke dreigingen een halt toe te roepen op zijn plaats is.

Het doel moet zijn om te voorkomen dat preëemptieve actie nodig is. Bij de planning hiervan moet men echter voor ogen houden dat de preventie zou kunnen mislukken en dat de noodzaak tot preëemptieve actie zou kunnen ontstaan. NAVO-staten zouden aan dit proces moeten bijdragen.

De VS en de internationale gemeenschap zijn door Irak op pijnlijke wijze geconfronteerd met de noodzaak van duidelijkere normen van legitimiteit in het bestrijden van bedreigingen van de internationale vrede en veiligheid. De NAVO-lidstaten kunnen zichzelf en de wereld een dienst

bewijzen door gezamenlijk richtlijnen op te stellen voor een legitieme en urgente actie tegen opkomende acute dreigingen.

4. Herstel van de kloof tussen Europa en Amerika

In de Politieke Commissie heeft de heer Hulsman, research fellow bij The Heritage Foundation, gesproken over *How to repair the transatlantic rift: the cherry-picking of issues*. Hij stelde vast dat in de afgelopen jaren op allerlei terreinen duidelijke politieke verschillen naar voren zijn gekomen tussen Amerika en haar Europese bondgenoten; onder andere inzake genetisch gemanipuleerd voedsel, de American Federal Sales Corporation (FSC) belasting, de doodstraf, Irak, het Israelisch/Palestijnse probleem, het Akkoord van Kyoto, het Internationale Strafgerechtshof en de verhoging door de VS van de staalimportheffingen. Maar de verdeeldheid in de transatlantische betrekkingen is tenminste voor een deel gebaseerd op fundamentele filosofische en structurele verdeeldheid onder mensen die een geheel andere opvatting hebben over hoe de wereld in elkaar zit dan de gemiddelde Amerikaan. Dit dient veel serieuzer te worden ingeschat dan Washington tot nu toe heeft gedaan.

De Europeanen die aandringen op het creëren van een EU met een meer gecentraliseerde, federale en politiek duidelijke structuur, doen dit steeds meer door zich anders dan de Amerikanen op te stellen. Europese Gaullisten zien het ontstaan van een Europees machtsblok als een effectief middel tegen overweldigende Amerikaanse mondiale macht. Een meer verenigd Europa was noodzakelijk om een tegenwicht te vormen, en om het risico van alleenheerschappij tegen te gaan. Tegen het eind van de negentiger jaren was het Gaullisme op het vasteland van Europa duidelijk in opkomst.

Deze heropleving vindt plaats om structurele redenen, en zal waarschijnlijk blijvend zijn. Zonder het eenheidsbevorderende grommen van de Sovjet-beer, waaraan de werkelijkheid dat Amerika en een aantal Europese staten verschillende belangen hadden, ondergeschikt was, moesten er wel verschillen ontstaan. In het tijdperk na de Koude Oorlog heeft de VS zich ontpopt tot een exclusieve supermacht, terwijl Europese staten – met uitzondering van Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk – op zijn hoogst regionale machten zijn. Dit structurele verschil, dat op de middellange of lange termijn waarschijnlijk niet zal verdwijnen, verklaart veel van de steeds meer zichtbaar wordende verschillen in beleid aan weerszijden van de Atlantische Oceaan.

Terwijl zij door middel van diplomatie trachten te verhullen dat hun eigen machtspositie zwak is, pogen Europese Gaullisten Amerikaanse macht op zo'n manier in multilaterale instituties onder controle te brengen dat zij een belangrijke inbreng krijgen in de wijze waarop die macht wordt uitgeoefend. De opkomst van het Europese Gaullisme, de wens om een compenserend blok op te zetten dat zich juist door zijn on-Amerikaansheid onderscheidt, is een logisch structureel antwoord op een dergelijke wereld.

Militair gezien spendeert Europa, ondanks een collectieve markt die iets groter is dan die van de Verenigde Staten, thans slechts tweederde van wat de Verenigde Staten spendeert aan defensie. Ook levert het minder dan een kwart van de gevechtskracht van de VS.

Gezien de problemen van de Europese economie en de geneigdheid van de Europeanen tot het vermijden van grote uitgaven voor defensie, is er absoluut geen reden aan te nemen dat deze tendens van relatieve militaire teruggang op de lange termijn zal afnemen. In het beste geval

kan de VS rekenen op een uit meerdere lagen bestaande NAVO waarin, naast de Britten en de Fransen, individuele EU-lidstaten op zijn best een rol spelen in een *niche* van het alomvattende Amerikaanse strategische plan.

Economisch gezien heeft de tweede helft van de negentiger jaren Europa niet het beloofde land gebracht dat door velen zo nadrukkelijk was voorspeld. In plaats daarvan hebben gigantische en voor het merendeel genegeerde structurele problemen – strakke arbeidsmarktregels, een demografische c.q. pensioenen-tijdbom, een vangnet dat het fors terugdringen van werkeloosheid uitsluit, een grote rol van de staat in het remmen van de economische groei – Europa in een doodlopende straat terecht doen komen.

De Euro heeft deze situatie zelfs in de hand gewerkt. Het voor allen geldende macro-economische beleid heeft er toe geleid dat rentepercentages te hoog werden gesteld voor de haperende Duitse economie en te laag voor het bloeiende Ierland. De Euro-zone is bij lange na geen optimaal valutagebied. Het valt nog te bezien of de Europese economieën voldoende synchroon lopen om het project op de middellange termijn tot een succes te doen worden.

Net als bij militaire aangelegenheden dient het algehele beeld nader gespecificeerd te worden. De afgelopen vijf tot acht jaar hebben het Verenigd Koninkrijk, Spanje, Nederland en Ierland een zeer respectabele economische groei laten zien. Dankzij hun meer open pensioensystemen worden Dublin en Londen niet geconfronteerd met een demografische crisis zoals die thans in Italië, Frankrijk en Duitsland zichtbaar wordt. Groot-Brittannië blijft de grootste investeerder in de Verenigde Staten, net als Amerika dat in het VK is. Economisch liberalisme bloeit aan Europa's periferie, om de traditionele motor van de integratie in de EU – Frankrijk, Duitsland en Italië – heen. Het is moeilijk om tot een kenschets van een gezamenlijke economische stand van zaken in Europa te komen omdat de verschillen zwaarder wegen dan de overeenkomsten.

Op het politieke vlak geldt dit des te meer. Hoeveel misleidende communi­qués er ook van de Europese Commissie mogen bestaan, de Europeanen zijn nog lichtjaren verwijderd van het tot stand brengen van een echt Gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid. Men hoeft slechts te kijken naar het onderwerp van oorlog en vrede gedurende het afgelopen jaar – wat te doen met het Irak van Saddam Hussein – om een volledig gebrek aan coördinatie op Europees niveau te constateren. Aanvankelijk stond het VK schouder aan schouder met de VS; waren de militante pacifisten in Duitsland tegen enige vorm van militaire betrokkenheid, wel of niet gesanctioneerd door de VN; en nam Frankrijk een middenpositie in en benadrukte het dat elk militair machtsvertoon moest uitgaan van de VN-Veiligheidsraad. Een meer verdeelde houding ten opzichte van het buitenlandse beleid van de drie grootste machten binnen Europa kan men zich nauwelijks voorstellen.

Zelfs waar het handelsaangelegenheden betreft, bestaat er binnen de EU grote verdeeldheid. De recente wrijving tussen President Chirac van Frankrijk en de Britse Premier Blair hield verband met de vraag of Noord-Europese landen als het VK het verkwistende Gemeenschappelijke Landbouwbeleid zouden blijven verdedigen conform de wensen van de zuidelijke EU-landen. Wat betreft de verdediging tegen kernraketten, de betrekkingen met Turkije en, nog urgenter, de toekomstige koers van de EU, is er een kakofonie van Europese stemmen in plaats van een samenzang.

Militaire zwakte, economische stagnatie en politieke verdeeldheid – dit is wat de Amerikanen op dit moment zien wanneer ze naar Europa kijken. Het lijkt er niet op dat Europa er in zal slagen het Amerikaanse primaat op de lange termijn te betwisten. Dit is niet het gevolg van enige algemene, continentale sympathie voor Washington of haar beleid, maar eerder het resultaat van Europese tekortkomingen op politiek, militair en economisch gebied.

Juist het gebrek aan Europese eenheid, dat het streven van Europese Gaullisten om de Verenigde Staten uit te dagen in de weg staat, biedt Amerika een unieke kans. Indien Europa meer diversiteit dan uniformiteit biedt, indien het idee van een verenigd Europa nog concreet moet worden, behoort een algemene Amerikaanse transatlantische buitenlandse politiek gebaseerd op willekeur – het van geval tot geval aangaan van coalities met bereidwillige Europese bondgenoten – zeker tot de mogelijkheden. Een dergelijke houding is duidelijk in het voordeel van Amerika omdat het een methode inhoudt van het beheersen van de transatlantische tegenstellingen, terwijl Amerika tegelijkertijd verbonden blijft met een Europa dat zelden in zijn geheel voor of tegen specifieke initiatieven inzake Amerikaanse buitenlandse politiek zal zijn. Een dergelijke middenpositie manoeuvreert tussen het Scylla van het geen moeite doen om bondgenoten te engageren en het Charybdis van het mogelijk maken dat een eeuwig verdeeld Europa elk Amerikaans diplomatiek en militair initiatief om zeep helpt.

Om *cherry-picking* voor de VS te doen slagen is het van essentieel belang dat het verdeeldheid weet te herkennen in Europese opvattingen die voortvloeien uit afwijkende opvattingen van wat nationaal belang is. Amerika moet voortdurend de verschillen binnen Europa blijven evalueren wil het blijven kunnen samenwerken met bondgenoten, door een coalitie van bereidwilligen voor welk beleidsinitiatief dan ook te formeren. Europa komt, zoals het thans bestaat, algemene Amerikaanse belangen ten goede; de lidstaten zijn in staat de VS te ondersteunen indien deze lidstaten dezelfde belangen nastreven als Amerika; aan de andere kant is het niet sterk genoeg om Amerika tegen te houden waar het fundamentele zaken van nationale veiligheid betreft. *Cherry-picking* als globale strategie is een waarborg voor het voortbestaan van deze gunstige status quo.

Militair gezien verklaart een dergelijke aanpak de huidige inspanningen ter hervorming van de NAVO. Naast het onaantastbare Artikel 5 bestaat de toekomst van de NAVO uit coalities van bereidwilligen die buiten het verdragsgebied optreden. Een realistische *cherry-picking*-strategie haalt de impulsen uit zowel unilaterale als puur multilaterale hoek door elkaar. Terwijl unilaterale houdingen jegens coalities vaak als niet terzake doende worden beschouwd, vereist deze strategie wel een volledig overleg op NAVO-niveau over iedere belangrijke militaire kwestie van deze tijd. *Cherry-picking* komt neer op het omzeilen van discussies die grotesk zijn geworden omdat zeer weinig beslissers volledig unilateraal of multilateraal georiënteerd zijn. De wereld is daar gewoonweg te complex voor.

Er zullen bijna altijd wel bondgenoten zijn die met bepaalde Amerikaanse beleidsinitiatieven akkoord gaan, zoals het voorbeeld van *missile defense* heeft aangetoond; vooropgesteld dat ze gevraagd worden. Door het steunen van initiatieven als de CJTF en de nieuwe NAVO *rapid deployment force*, is de regering Bush bezig de NAVO tot een gereedschapskist om te vormen die de Amerikaanse belangen wereldwijd ten goede komt, door de formatie van ad hoc coalities van bereidwilligen die de inspanningen van de VS in bepaalde gevallen kunnen ondersteunen.

Vrijhandelscoalities van bereidwilligen bieden intrigerende mogelijkheden voor een toekomst waarin het Doha-vrijhandelsproces zou kunnen instorten. Er bestaat geen twijfel dat een uitgebreide, alomvattende overeenkomst tot liberalisering opgezet rond het Doha-proces (bestaande uit liberalisering van landbouw, diensten en industrie) zowel de wereld als de VS ten goede zou komen. Echter, gegeven de grote verdeeldheid in de wereldopinie over de doelmatigheid en zelfs de omschrijving van vrijhandel dienen de Verenigde Staten bereid te zijn te komen tot vrijhandelscoalities van bereidwilligen indien de Doha-ronde stagneert als gevolg van Europees falen om in te spelen op het verzoek van de Derde Wereld tot een significante liberalisering van de landbouw.

Een strategie van *cherry-picking* zal de status quo handhaven waarin de transatlantische betrekkingen, ondanks enige afbrokkeling, voor beide zijden van de Atlantische Oceaan nuttig blijven. Op zich past het Europa van nu in de Amerikaanse strategische belangen op de lange termijn. *Cherry-picking* zal de VS in staat stellen de opkomst van een Gaullistische, gecentraliseerde, Europese rivaal veel minder waarschijnlijk te maken. Tegelijkertijd zullen de transatlantische verhoudingen als geheel zowel Europeanen als Amerikanen meer voordelen dan problemen blijven verschaffen.

Het Continentale Europa van vandaag de dag blijft verdeeld in een Gaullistisch en een Atlantisch kamp, terwijl de anti-Amerikaanse groeperingen versplinterd en in diskrediet zijn geraakt door het Amerikaanse succes in Irak. Een veelstemmig Europa, waar de natie-staat opnieuw wordt beschouwd als het belangrijkste onderdeel van het uitvoeren van het buitenlands beleid, zal de Amerikaanse belangen tot in de verre toekomst zeer van dienst zijn. De tijd van *cherry-picking* is aangebroken.

De voorzitter van de delegatie,
Van Gennip

De griffier van de delegatie,
Van Waasbergen